

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ СУРГУУЛЬ МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИ ЭЛЕКТРОНИКИЙН СУРГУУЛЬ

Шалгасан: _____ С.Бямбагэрэл

Гүйцэтгэсэн: _____ Д.Цэнгүүнборхүү

МУИС, Мэдээллийн Технологи Электроникийн Сургууль

Мэдээлэл компьютерийн ухааны тэнхим

Мэргэжил: D061304 Мэдээллийн технологи

Улаанбаатар хот
2024 он

Агуулга

1. Оршил.....	2
2. Өвөрхангай аймгийн ойн сан.....	2
Онцгой бүсийн ой.....	2
Хамгаалалтын бүсийн ой	3
3. Ой үүсгэх модны төрөл	4
Шинэс :.....	4
Хуш :.....	4
Хус :.....	5
4.Баримт мэдээлэл.....	5
5. Эх сурвалж.....	5

(Өвөрхангай аймагт ургадаг модлог ургамлын судалгаа)

Мод судлал

1. Оршил

Өвөрхангай аймаг 63 мянган километр квадрат нутаг дэвсгэртэйгээс 4.7 хувь буюу 302.027 га талбай нь ой модтой. Үүнээс шилмүүст ой 175.953, заган ой 126.074 мянган га байна.

Уур амьсгалын өөрчлөлт, дулаарлын нөлөөгөөр аймгийн нутаг дэвсгэрийн 80 орчим хувь нь цөлжилтөд нэрвэгдэж, гадаргын усны нөөц 6 хувиар багасчээ. Үүний улмаас шим тэжээлт өвс ургамлын гарц буурч, малын бэлчээр хумигдан ган, зудны учруулах хохирлын хэмжээ жилээс жилд нэмэгдсээр байна.

2. Өвөрхангай аймгийн ойн сан

Тус нутгийн ой нь нутгийн баруун болон хойд хэсгээр Хангайн нурууны салбар уулсаар тархан ургана. Ойн сангийн талбай нь 16403 га бөгөөд үүнээс байгалийн ой 13981 га, мод бэлтгэсэн 375 га, ойжуулах 1299 га талбай байна.

Үүнийг аж ахуйн ач холбогдол, зориулалт, талбайн хэмжээ, байршилт, экологи-эдийн засгийн ач холбогдлыг харгалзан дараах 2 бүсэд хуваасан байна. Үүнд:

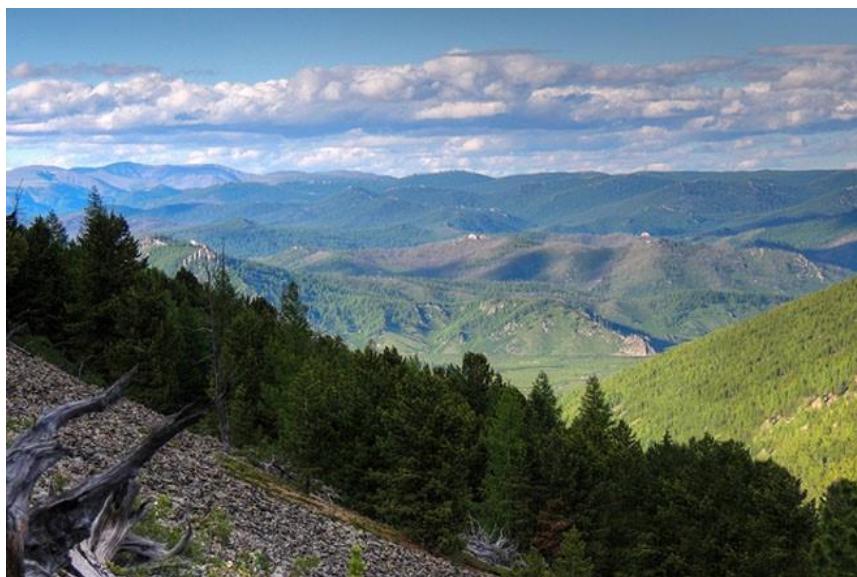
Онцгой бүсийн ой (Хангайн нурууны байгалийн цогцолборт газрын ой)

- Ногоон бүсийн ойн гол үүрэг ач холбогдол нь амралт, сувиллын болон хүн амын эрүүл ахуйн нөхцлийг хангах чухал ач холбогдолтой, суурин газрын эргэн тойрны 30 хүртэлх км-ийн доторхи ойн сан юм. Сумын ногоон бүсийн ойн сан нь 2866 га буюу сумын нийт ойн 17.5 хувийг эзэлж байна.

Хамгаалалтын бүсийн ой (ногоон бүсийн ой, хамгаалалтын ой)

- Хангайн нурууны байгалийн цогцолборт газрын ой: Өвөрхангай аймгийн Хархорин сумын нутагт хамаарах байгалийн цогцолборт газрын ой нь 12521 га бөгөөд сумын нийт ойн 76.3 хувийг эзэлж байна. (Өвөрхангай аймгийн ой зохион байгуулалтын ажлын тайлан, 1998)
- Хүйсийн найман нуурын байгалийн дурсгалт газрын ой: Энэхүү газрын ой нь Өвөрхангай аймгийн Уянга сумын нутагт орших бөгөөд 1992 онд улсын тусгай хамгаалалтад авсан. Хангайн нурууны төгсгөл, хэрчигдэл ихтэй өндөр уулсын дунд олон жижиг нуураас бүрддэг, эргэн тойрон ойгоор хүрээлэгдсэн байгалийн үзэсгэлэнт өвөрмөц тогтоцтой Ширээт, Бугат, Халиут, Мухар, Хүйс зэрэг том жижиг найман цэнгэг ус бүхий нууртай, олон зүйлийн усны шувуудтай үзэсгэлэнт газар юм. Тус байгалийн цогцолборт газрын ойн сан нь 5467 га байна.

3. Ой үүсгэх модны төрөл

Ой үүсгэх модны төрлөөр шинэс (*Larix Sibirica*) зонхилох бөгөөд хуш (*Pinus sibirica*), хус (*Betula platyphylla*) бага хэмжээгээр тархана. Сумын ойн сангийн 97.8 хувийг шинэс, 1.9 хувийг хуш, 0.2 хувийг хус мод эзэлж байна.

Шинэс : нь Нарсныхан овгийн шилмүүст мод бөгөөд дэлхийн бөмбөрцгийн хойд хагасын сэрүүн бүсээс гаралтай. Орос, Канадын ой тайгад ихээр ургадаг. Шинэс нь намар болоход навчаа гөвөх ба 15-45 м өндөртэй. Навч, шилмүүс нь 2-5 см урттай, 1 мм орчим нарийхан байна. Намар болоход шарлан унах бөгөөд өвөлдөө шилмүүсгүй нүцгэн байдаг. Шинэсний боргоцой нь жижигхэн, 1-9 см урт, ногоон ба хөх ягаандуу өнгөтэй. Тоос хүртэлтийн дараа 5-8 сарын дотор боловсорж гүйцэх ба хүрэн бор өнгөтэй болдог. Шинэс нь мөнх ногоон шилмүүст 40-50 м хүртэл өндөр ургадаг сүрлэг оройтой мод юм. Шинэс модыг түүний өндөг хэлбэрийн үзэсгэлэнт том, хатуу модлог 2,5-4,0 см урт, 2-3 см өргөн цилиндр хэлбэрийн боргоцой нь ихэд чимэглэдэг. Шинэс нь янз бүрийн өнгөтэй ургадаг ба бүдэг ногооноос улаан шаргал хурц улаан өнгөтэй байдаг. Энэхүү мод нь жавартай, сэрүүн орчинд маш тэсвэртэй бөгөөд заримдаа 200 гаруй жил насалдаг. Ногоон саарал, бор сааралдуу холтостой, шилмүүс нь 2-3 см урт, 1.5 мм өргөнтэй байна. Сибирийн шинэс нь маш сайн ургадаг тул ойн жирийн хөрсөнд ургасан 25 настай модны өндөр 13,0-14,5 м өргөн нь 18-27 см байна. 40 настай модны өндөр 17-17,5 м өргөн 21-33 см ургадаг.

Таатай орчин:

Уур амьсгал: Хатуу ширүүн өвөлтэй, хүйтэн уур амьсгалтай. Энэ нь хүйтэн температуртай бүс нутгуудад, тэр дундаа мөнх цэвдэгтэй бүс нутагт ургадаг.

Хөрс: Элсэрхэг, шавранцар хөрсийг оруулаад чийг сайтай хөрс. Энэ нь хүчиллэг, бага зэрэг шүлтлэг хөрсийг тэсвэрлэдэг.

Өндөр: Ихэвчлэн өндөрт, ялангуяа уулархаг бүсэд байдаг.

Хуш : нь Нарсныхан овгийн шилмүүст мод юм. Эдгээр мод нь жодоотой нэн ойролцоо бөгөөд боргоцойн бүтэц нь маш ойр төстэй болно. Бор саарал холтостой, тав таваараа суусан 6-12 см урт шилмүүстэй. Өргөн өндгөрхүү зууван, 6-10 см урт боргоцойтой, 35 метр хүрэхүйц өндөр мод. Хуш нь Гималайн нурууны өрнө зүг болон Газар дундын тэнгис хавийн бүс нутгаас гаралтай. Гималайд далайн төвшнөөс дээш 1500-3200 м, Газар Дундын тэнгис хавьд 1000-2200 м өндөрлөг газар ургана. Монголын Хөвсгөл орчим, Хэнтий, Хангай зэрэг уулсын системээр тархсан бөгөөд уулын ой, ойн бүслүүрийн дээд захаар зонхилон ургаж хушин ойг бүрдүүлдэг байна. Хуш барилга, техникийн ач холбогдол ихтэйн гадна тэжээлийн хувьд бусад модыг бодоход илүү байна. Хушны 100 г шилмүүс 260-360 мг "С" витаминтай, хушны самар 16-18%

уурагт бодис, 60% тослогтой(Ларин 1950) байна. Хушны самар буга, хэрэм, баавгай, жирх, үхэр огодой, сойр зэрэг амьтдын тэжээл болдог.

Таатай орчин:

Уур амьсгал: Хүйтэн уур амьсгал, сэрүүн температурыг илүүд үздэг. Энэ нь хүйтэн өвлийг тэсвэрлэх чадвартай бөгөөд эрс тэс уур амьсгалд дасан зохицдог.

Хөрс: Элсэрхэг, шавранцар хөрсийг оруулаад чийг сайтай хөрс. Энэ нь хүчиллэг, бага зэрэг шүлтлэг зэрэг олон төрлийн хөрсөнд ургаж болно.

Өндөр: Ихэнхдээ өндөрлөг газар, ялангуяа уулархаг бүс нутагт байдаг.

Хус : нь нав модны төрөлд хамаарагдах бөгөөд овог дотроо хамгийн олон зүйлтэй мөн өргөн тархац нутгийн хамарсан байдаг. Эдгээр зүйлүүд нь экологи болон аж ахуйн хувьд асар их үүрэгтэй ургамлууд юм. Үүнээс гадна тус модлог ургамлыг хот суурин цэцэрлэгжүүлэх, цэцэрлэгт хүрээлэн, ойн зурвас болон төгөл байгуулахад ашиглахад тохиромжтой. Титэм нь саглагар зүйлийг гоёл, чимэглэлд өргөн ашигладаг байна. Байгалийн тохиромжтой нөхцөлд 18-27 м хүртэл ургадаг ба тав хүртэлх насны залуу ургамлын өндөр 2,2-2,5 м хүрдэг. Тус модлог ургамал дунджаар 80-100 жил насалдаг байна.

Таатай орчин:

Уур амьсгал: Өвөл нь хүйтэн сэрүүн уур амьсгалтай. Энэ нь хөлдөх температурыг тэсвэрлэх чадвартай.

Хөрс: Элсэрхэг, шавранцар хөрсийг оруулаад чийг сайтай хөрс. Энэ нь төвийг сахисан хөрсөнд бага зэрэг хүчиллэгийг илүүд үздэг.

Өндөр: нам дор газар, өндөрлөг газар зэрэг янз бүрийн өндөрлөг газруудад олддог.

4.Баримт мэдээлэл

Байгаль орчны төлөв байдлын 2018 оны үнэлгээгээр аймгийн нийт нутаг дэвсэрийн 6.1 хувь нь бүрэн цөлжсөн, 7 хувь нь хүчтэй, 24.4 хувь нь дунд, 43.8 хувь нь сул зэрэглэлд байгаа нь тогтоогджээ. Мөн төв суурин газрын нэг хүнд ноогдох ногоон байгууламжийн хэмжээ Улаанбаатарт хотод 6 м² байгаа бол манай аймагт 2.1 м² байгаа юм. Иймд аймгийн ИТХ-аас зарласан “Ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, орчны бохирдлыг бууруулах жил”, “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд ойн зурвас, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх зорилт тавиад байна.

5. Эх сурвалж

1. <https://www.wikipedia.org/>

2. Өвөрхайнгай аймгийн байгаль орчин аялал жуулчлалын газар